

Maktkoncentration förlamar rysk kooperation

Det låter märkligt, men faktum är att fyra ryska forskare år 2021 publicerade en artikel, där de lovprisar Arla Foods. Artikeln finns i en vetenskaplig tidskrift, som utges i Sibirien. Den är skriven på ryska, men Google Translate löser språkproblemen.

Forskarna bygger helt på material, som Arla Foods har på internet. Där finns årsredovisningar som forskarna sammanställt. De har stora lovord om Arla Foods medlemsdemokrati och de är imponerade av företagets professionella ledning. Forskarna är hänfödda över Arla Foods satsningar på ekologisk produktion liksom klimat- och miljöarbetet. Inte minst vill forskarna lyfta fram att Arla Foods är stort och bedriver verksamhet över hela världen.

RESPEKTABELT SYFTE

Man kan klandra artikeln för okritiskt val av källor, men forskarna ska respekteras för sitt syfte, nämligen att förklara för ryska läsare att västvärldens lantbrukskooperation kan vara framgångsrik. Då kan läsarna jämföra med den ryska lantbrukskooperationen som är liten och i dåligt skick. I Ryssland finns privata lantbrukare, men de vill av förstäliga skäl inte vara medlemmar i kooperativa föreningar.

Forskarnas ambition är vällovlig eftersom den akademiska världen i Ryssland överlag har väldigt liten kunskap om kooperativt företagande eftersom endast det fåtal ryska forskare, som intresserar sig för ämnet, sällan arbetar samman med forskare från väst.

AUKTORITÄRT OCH OKUNNIGT

Problemen bottnar i det ryska samhällets hierarkiska uppbyggnad. En stark ledning beslutar utan att veta vad besluten innebär. Sålunda bestämde man i Kreml för cirka femton år sedan att det skulle finnas lantbrukskooperation, eftersom man insåg att den kooperativa sektorn är stark i väst. Det utgick order till landets olika regioner om att kooperativa föreningar skulle etableras och dessa order förmedlades vidare till nästa lägre organisationsnivå, och så vidare.

Tillsammans med dessa direktiv kom en påse med pengar. Resultatet blev naturligtvis att diverse lantbruksföretag anmälde sitt intresse och pengarna blev förbrukade, men därefter blev föreningarna upplösta. En studie av processen visade att de tjänstemän som hade i uppdrag att etablera föreningar, inte hade någon kunskap om kooperativt företagande.

MÄRKLIGA TURER

I ett nytt försök att få till stånd lantbrukskooperativt företagande etablerade ryska staten för några år sedan ett antal regionala kontor som skulle hjälpa bönder att etablera kooperativa föreningar. Även

detta gick illa. Ett misstag vara att rådgivningskontoren placerades i de städer där rådgivarna ville bo, oavsett om dessa städer ligger långt borta från bygder med intensiv lantbruksproduktion.

Ett större problem gäller kompetensen hos de personer som anställdes som rådgivare. En studie visar att rådgivarna inte har nödvändig kompetens. De känner inte till regelverket, har ofta ingen kunskap om lantbruk och är inte motiverade. En tänkbar förklaring till att sådana personer har rekryterats som rådgivare är den i Ryssland utbredda vänskapskorruptionen. Dessutom gäller ju att om en chef är inkompetent, kommer denne att anställa folk som också är inkompetenta.

MISSGYNNAS SKATTEMÄSSIGT

Ett grundläggande problem för den ryska lantbrukskooperationen är lagstiftningen om kooperativt företagande. Exempelvis säger lagen att föreningar inte ska vara vinstdrivande samtidigt som den kräver att de vinster som delas ut till medlemmar ska beskattas hos medlemmarna. Med andra ord har ryska föreningar inte avdragsrätt för pengar som betalas ut till medlemmarna. I västvärlden tillämpas enkelbeskattning inom kooperativt företagande, men alltså inte i Ryssland.

Den kooperativa lagen stadgar att medlemmen är ansvarig för föreningens hela ekonomi, vilket i tillfälle av en konkurs skulle ruinera lantbrukarna. Samtidigt har de begränsade möjligheter att påverka föreningens ekonomi eftersom makten är starkt koncentrerad till organisationens topp.

FÖRLAMANDE MAKTKONCENTRATION

En förklaring till föreningslagens absurditeter kan vara att de gigantiska företagen inom insatsvaruindustrin och i förädlingsledet vill att de kooperativa föreningarna ska vara få och svaga, kanske ägs dessa storföretag av oligarker med kopplingar till landets politiska topp.

Mot denna bakgrund är det förstäligt att forskare där borta i Sibirien pekar på västliga lantbrukskooperativa föreningar såsom föredömen, även om deras underlag är bräckligt.

Den extrema maktkoncentrationen i rysk politik förlamar utvecklingen av kooperation och lantbruksnäringen. Men naturligtvis vållar den politiska maktkoncentrationen mångdubbelt större problem när landets galna ledare dessutom vill utplåna fredliga grannländer.

Jerker Nilsson,
Institutionen för ekonomi, SLU Uppsala

